

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ

12. Советский энциклопедический словарь. 3-е изд. М.: Советская энциклопедия, 1984. – 1600 с.
13. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003 – №2. – С. 58 – 64.
14. Царегородцева Т.А. Формирование психолого-педагогической компетентности преподавателя высшей школы в процессе постдипломного образования: дисс ... канд. пед. наук / Т.А. Царегородцева. – Йошкар-Ола, 2002. – 196 с.
15. Jeruszka U., Kowalski J., Machol-Zajda L. (2009) Badanie instytucji rynku pracy i systemu edukacji w województwie mazowieckim, [w:] E. Kryńska (red.) Regionalny system koordynacji rynku pracy województwa mazowieckiego. Praca-zatrudnieni-szkolenie. T. II, S. 134 – 180. IPiSS. Warszawa.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2015

УДК 378.147:373.3

Вікторія Чорна, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри початкової освіти
Ірина Яковенко, кандидат педагогічних наук, асистент кафедри соціальної педагогіки та дошкільної освіти
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ

У статті розглядається погляд провідних вітчизняних вчених на сутність психолого-педагогічної підготовки педагогів. Уточнено поняття “професійна підготовка”, “педагогічна вправність”, “педагогічна майстерність”, “педагогічна творчість”, “педагогічне новаторство”.

Ключові слова: психологічна підготовка, педагогічна підготовка, професійна підготовка, майбутній вчитель.

Літ. 11.

Виктория Черная, кандидат педагогических наук, асистент кафедры начального образования
Ирина Яковенко, кандидат педагогических наук, асистент кафедры социальной педагогики и дошкольного образования
Мелитопольского государственного педагогического университета имени Богдана Хмельницкого

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГА

В статье рассматриваются взгляды ведущих отечественных ученых касаясь сущности психолого-педагогической подготовки педагогов. Рассмотрены уточнены понятия “профессиональная подготовка”, “педагогическое умение”, “педагогическое мастерство”, “педагогическое творчество”, “педагогическое новаторство”.

Ключевые слова: психологическая подготовка, педагогическая подготовка, профессиональная подготовка, будущий учитель.

Victoria Chorna, Ph.D. (Pedagogy), Assistant of Primary Education Department
Iryna Yakovenko, Ph.D. (Pedagogy), Assistant of Social Pedagogy and Pre-school Education Department
Melitopol State Pedagogical University by B. Khmelnytsky

THE PSYCHO-PEDAGOGICAL ASPECT OF TEACHERS' PROFESSIONAL TRAINING

The article examines the views of leading domestic scientists with regards to the nature of psycho-pedagogical training of primary school teachers. The concept of “training”, “pedagogical skill”, “teaching skills”, “pedagogical creativity”, “pedagogical innovation”.

Keywords: psychological training, pedagogical training, vocational training, future teacher, elementary school.

Постановка проблеми. Удосконалення професійно орієнтованої особистості студента педагогічного ВНЗ визначається реформуванням сучасної освіти, що вимагає суттєвих змін у навчально-виховному процесі, використання новітніх технологій і методів навчання, що сприяли б реалізації інтелектуально-духовного потенціалу майбутніх учителів початкової школи. Завдання сучасної вищої педагогічної школи полягає не тільки в тому, щоб дати відповідні професійні знання, а й у тому, щоб підготувати професіонала, який глибоко розуміє і знає свою роль у суспільстві, вміє творчо використовувати здобуті знання на

практиці, працювати з учнівським контингентом та їх батьками, з педагогічним колективом, використовує передовий педагогічний досвід, критично оцінює досягнуте.

Аналіз наукових досліджень. Проблема професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності розглядалася П. Блонським, А. Макаренком, В. Сухомлинським, С. Шацьким переважно з позицій аналізу змісту підготовки до педагогічної діяльності загалом. Поняття готовності вищезазначені вчені визначали з точки зору обсягу засвоєних теоретичних знань, професійних умінь та навичок.

Багатопланова проблема готовності людини до різних видів професійної діяльності знайшла своє відображення в працях Б. Ананьєва, А. Ганушкіна, П. Горностай, В. Крутецького, О. Леонтєва, Д. Узнадзе. М. Дяченко та Л. Кандилович вивчали феномен психологічної готовності людини до професійної діяльності.

Мета статті – уточнити структурні особливості психолого-педагогічної професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Готовність є однією з головних умов виконання людиною своєї професійної діяльності. Багатопланова проблема готовності людини до різних видів професійної діяльності знайшла своє відображення у роботах Б. Ананьєва, А. Ганушкіна, П. Горностай, В. Крутецького, О. Леонтєва, Д. Узнадзе та ін. Так, М. Дяченко та Л. Кандилович вивчали феномен психологічної готовності людини до діяльності, у тому числі і в екстремальних умовах. Інші вчені в своїх дослідженнях звертались до визначення готовності людини до різних видів професійної діяльності: військової (М. Томчук), спортивної (А. Ганушкін), педагогічної (І. Зязюн, Т. Іванова, Н. Кузьміна, А. Ліненко, В. Молодиченко, Н. Сегеда, В. Сластьонін, Т. Троїцька, М. Шевченко, та ін.). У психолого-педагогічній літературі для визначення поняття “готовність” є кілька напрямів, що пояснюється багатогранністю цього поняття та різними підходами до його вивчення. Так, наприклад, Д. Узнадзе визначає готовність як психологічну установку, що є основою для складання плану дій. Ф. Басін та Е. Кузьмін ототожнюють готовність до діяльності з соціально-фіксованою установкою, що визначає поведінку людини. С. Єлканов та Н. Кузьміна феномен готовності досліджували у взаємозв’язку зі структурними компонентами педагогічної діяльності. Н. Кузьміна, Л. Спірін, А. Щербаков у контексті даної проблеми використовують професіограми, в яких визначається обсяг знань та професійних умінь і навичок учителя.

Професіограма – зміст готовності вчителя до професійної діяльності і є моделлю спеціаліста.

Професіограма М. Дяченко та Л. Кандиловича складається з таких розділів: характеристика спеціалізації; головні відмінності майбутньої професії; загальноосвітня підготовка; особистісні якості та здібності. Л. Спірін у своїй професіограмі визначив ідеальну модель особистості вчителя-вихователя, де відображено характеристику особистості педагога, його професійно-теоретичну підготовку та уміння й навички педагогічної діяльності.

Аналіз педагогічних джерел свідчить, що вони не містять загально визнаного тлумачення і визначення поняття професійної готовності майбутнього вчителя. На сучасному етапі розвитку освіти України зазнає істотних змін і переживає реформи, ознаки яких єдині для всіх учасників навчально-виховного процесу (учителів, учнів, батьків) – як учителі, так і учні не готові навчати і навчатися у нових, нетрадиційних умовах. Як зазначено у Концепції загальної середньої освіти, “зміни в змісті й структурі загальної середньої освіти мають глибинний характер і потребують розв’язання проблем підготовки вчителя, який усвідомлює свою соціальну відповідальність, постійно дбає про своє особистісне і професійне зростання, вміє досягти нових педагогічних цілей. Під цим кутом зору роль учителя полягає не лише в тому, щоб забезпечити трансляцію знань, але й бути людиною культури і вселюдських цінностей. У роботах В. Молодиченка, Т. Олексенко зазначено, що цінності можна класифікувати наступним чином: наукові (“цінності носять розсудливий характер, набувають статусу теоретичних конструкторів”); духовні (“цінність як соціокультурний феномен тепер включає не тільки емоційний компонент, але і усвідомлену віру у вищу істоту, тотожну з самим етичним існуванням людини, невіддільним від сенсу людського буття”); матеріальні (“те, що може задовольняти вітальні потреби і інтереси людини”); соціально-політичні (“позитивні орієнтації людей на різні об’єкти і стани соціально-політичного буття; уявлення про найбільш важливе і значуще у соціально-політичній сфері”). На думку автора, саме ці цінності мають формуватися у дитини під час навчання, а отже саме до розвитку цих цінностей і має бути готовий майбутній педагог [6].

Таким чином, ціль професійної педагогічної підготовки полягає не в передачі конкретних, предметних знань, умінь, навичок, а у

забезпеченні студентів системними знаннями, які є загальною передумовою формування компетентного фахівця. Виходячи з цього, питання удосконалення системи педагогічної освіти в Україні згідно з новими пріоритетами у сфері підготовки майбутніх учителів є предметом досліджень науковців (Л. Кондрашова, В. Луговий, О. Піхота, Д. Карюченко та ін.). Визначають такі наукові підходи до здійснення підготовки майбутнього вчителя: традиційний, задачний, діалогічний, особистісно орієнтований, особистісно діяльнісний, культурологічний, змістово процесуальний, імітаційно-ігровий, індивідуальний, компетентнісний.

На нашу думку, складові компоненти структури професійної діяльності людини не можуть бути незмінними, оскільки вони насамперед залежать від специфіки цієї діяльності та особистісних якостей. Ми вважаємо, що готовність майбутніх учителів до професійної діяльності слід розглядати у психологічному, методичному та педагогічному аспектах.

Психологічний аспект професійної підготовки. Вчені (наприклад, В. Бочелюк, В. Зарицька) психологічну підготовку педагога розглядають як триаду, яка містить у собі такі основні елементи: “вчитель”, “учень”, “процес навчання”, де дії учителя та учня досить повно можна розкрити через “Я-концепцію” та смислові настанови, ціннісні орієнтації суб’єкта [1, 26]. Беремо за основу визначення “Я-концепції”, що запропонували В. Бочелюк та В. Зарицька, які тлумачать “Я-концепцію” як сукупність настанов, що спрямовані на самого себе і які мають три компоненти: позитивна складова настанови (твердження, яке може бути як обґрунтованим, так і не обґрунтованим); емоційно-оцінна складова (емоційне ставлення до цього твердження); поведінкова складова (відповідна реакція, яка, зокрема, може виявлятися в поведінці). На думку багатьох науковців, велике значення для психологічної готовності особистості до педагогічної діяльності має і мотивація (І. Сергєєв, В. Сластьонін та ін.). Мотиви є джерелами активності людини (інстинкти, потяги, потреби, емоції, установки, інтереси, ідеали і т.п.). Мотивація – сукупність стійких мотивів, спонукань, які визначають спрямованість і характер певної діяльності особистості, її поведінки у рамках цієї діяльності.

У контексті даного дослідження важливою вважаємо думку Н. Сегеди про те, що потреба у професійній самореалізації майбутнього педагога є дуже актуальним питанням і трактується як “усвідомлена, цілеспрямована об’єктивізація

індивідуального професійно-педагогічного потенціалу вчителя в педагогічному процесі співтворчості з учнями, а результатом зазначеного процесу є особистісний розвиток його учасників” [9].

Педагогічний аспект професійної підготовки. Учені-педагоги, зокрема О. Маркова, визначають готовність як багатоаспектне, багаторівневе утворення, яке включає психологічну, педагогічну, фахову підготовку, а також сформованість певних особистісно-професійних якостей педагога [9].

Дещо інше визначення пропонують О. Щербаков та П. Підласий, які тлумачать готовність майбутніх учителів до професійної діяльності як систему якостей особистості, що має три складові: педагогічні здібності, а також професійні та особистісні якості майбутнього вчителя. Далі, на нашу думку, слід розглянути сутність усіх цих складових докладніше [8, 381 – 387].

За тлумачним словником української мови, педагогічні здібності – це сукупність психічних рис особистості, необхідних для успішного оволодіння педагогічною діяльністю, її ефективного здійснення. Педагогічні здібності насамперед передбачають відповідну спрямованість особи (світоглядну, політичну, моральну); ділові якості (спеціальні педагогічні уміння, навички, досвід); риси характеру (вміння спілкуватися з дітьми, підлітками, емоційна врівноваженість).

Так, П. Підласий, І. Харламов та ін. вважають, що відсутність яскраво виражених педагогічних здібностей у студентів може бути компенсовано наявністю професійних та особистісних якостей майбутнього вчителя. А, отже, важливими професійними якостями для майбутнього педагога є витримка, самовладання, працелюбність, дисциплінованість, відповідальність, уміння поставити мету, обрати способи її досягнення, організованість, наполегливість, систематичне та планомірне підвищення власного професійного рівня, прагнення забезпечити якість своєї роботи [8, 383]. Виконання студентом важливої для нього соціальної ролі суттєво впливає на його ціннісні орієнтації, мотиви діяльності, світогляд. Під час спілкування майбутнього педагога відпрацьовують навички майбутньої поведінки в колективі, вміння працювати з людьми, розуміти їхню психологію, засвоювати той чи інший стиль управління (А. Буданов, І. Карпюк, А. Куракін, В. Максакова, О. Мудрик, Л. Новікова, С. Поляков та ін.).

Під професійно орієнтованою особистістю студента ми розуміємо особистість, у якій на достатньому рівні розвинуті як професійні якості (схильність до самовиховання, професійна

педагогічна спрямованість, майстерність, професійна усталеність тощо), так і особистісні (спрямованість на професію вчителя, любов до дітей, організаторські та комунікативні нахили, соціальні якості і т. ін.). Не менш важливими є професійні риси особистості, що допомагають оволодівати спеціальними знаннями та вміннями, а саме: володіння предметом викладання, методикою викладання предмета, психологічна підготовка (загальна та вікова психологія), загальна ерудиція, педагогічна майстерність, володіння технологіями педагогічної роботи, організаторські вміння та навички, педагогічна техніка, володіння технологіями спілкування, ораторське мистецтво та ін. Окрім професійних якостей, для оволодіння професією майбутній педагог має володіти рисами характеру, що допомогли б йому створити сприятливі відносини в навчально-виховному процесі. А саме: людяність, доброта, толерантність, порядність, чесність, відповідальність, справедливість, емоційна врівноваженість, доброзичливість, самокритичність, стриманість, патріотизм, гідність, принциповість. Також важливим для майбутнього вчителя є гуманізм, тобто ставлення до особистості учня як до найвищої цінності. Усі вищезазначені компоненти педагогічної готовності є основою педагогічної вправності – найнижчим рівнем оволодіння професією вчителя. Сучасні науковці (І. Харламов, П. Підласий) виділяють кілька рівнів професійного зростання вчителя: педагогічна вправність – педагогічна майстерність – педагогічна творчість – педагогічне новаторство [11, 527 – 529].

Під педагогічною вправністю повинен розуміти такий рівень професіоналізму вчителя, який включає в себе високий рівень знань свого навчального предмета, володіння психолого-педагогічною теорією та системою навчально-виховних вмінь та навичок, а також досить розвинені професійно-особистісні якості, що в сукупності дозволяє достатньо кваліфіковано здійснювати навчання та виховання учнів.

Як якісна характеристика навчально-виховної діяльності вчителя, педагогічна майстерність – це піднесена до високого рівня досконалості навчальна і виховна вправності, які проявляються в особливому відточенні методів і прийомів застосування психолого-педагогічної теорії на практиці. Завдяки цьому забезпечується висока ефективність навчально-виховного процесу.

Педагогічна творчість учителя характеризується внесенням у навчально-виховну діяльність тих чи інших методичних інновацій, раціоналізацією

прийомів і методів навчання та виховання без будь-яких змін у структурі педагогічного процесу.

Найвищим рівнем професійної діяльності вчителя є педагогічне новаторство, яке органічно поєднує у собі запровадження та реалізацію нових, прогресивних ідей, принципів та прийомів у процес навчання та виховання і значно змінює і підвищує їх якість.

Слушною також є думка Т. Троїцької, А. Фокшек, які вважають, що для забезпечення професійного росту у вчителя мають бути сформовані “вміння переходити від вміння оцінки окремих педагогічних вмінь до оцінки власного професіоналізму, результативності своєї діяльності, бачити в педагогічній ситуації проблему і формулювати її у вигляді педагогічних задач, конкретизувати педагогічні задачі, обирати оптимальне вирішення ситуації, що склалися, передбачити близькі і віддалені результати вирішення педагогічних задач” [10].

Висновок. Навчально-виховний процес у вищій школі має здійснювати на особистість студента – майбутнього вчителя максимально розвивальний вплив, тобто забезпечувати процес його позитивних змін, набуття якостей, досвіду, необхідних йому як майбутньому спеціалісту.

Професійна готовність учителя до педагогічної діяльності – це певний рівень розвитку особистісних та професійних якостей, а також наявність педагогічних здібностей у педагога. Готовність педагога до професійної діяльності проявляється в умінні: планувати структуру своїх дій; здійснювати керівництво діяльністю учнів; доцільно застосовувати методи навчання і виховання у відповідності з певною ситуацією; керувати поведінкою й активністю учнів; знаходити контакт і правильний тон у взаємостосунках з ними; миттєво приймати рішення; знаходити найбільш ефективні засоби педагогічного впливу на них; аналізувати отримані результати педагогічного процесу; співвідносити їх з даною метою діяльності; здійснювати коригування поставлених завдань; регулювати й перебудовувати внутрішньо колективні та міжособистісні відносини школярів.

1. Бухвалов В.А. Развитие учащихся в процессе творчества и сотрудничества / В.А. Бухвалов. – М.: Педагогический поиск, 2000. – 144 с.

2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.

3. Державний стандарт початкової загальної освіти // Освіта України. – 2000. – 13 груд.

4. Концепція 12-річної загальної середньої освіти // Освіта України, 14 серпня 2000 р. – С. 4.

5. Маркова А.К. Педагогические критерии и

РІЗДВЯНИЙ ХОРОВИЙ ЦИКЛ МИХАЙЛА ГАЙВОРОНСЬКОГО

ступени професіоналізму учителя / А.К. Маркова // Педагогіка. – 1995. – №6. – С. 55 – 63.

6. Молодиченко В.В. Реалізація гуманістичної особово-розвивальної парадигми в сучасній освіті [Електронний ресурс] / В.В. Молодиченко. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp9/molodychenko.pdf

7. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 1 – 4 класи. – К.: Освіта, 2011. – 392 с.

8. Подласый П.И. Педагогіка начальной школы: уч. пособ. / П.И. Подласый. – М.: Владос, 2001 – 399 с.

9. Сегеда Н.А. Підготовка майбутнього вчителя музики до професійної самореалізації: автореф.

дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Н.А. Сегеда. – К., 2002. – 21 с.

10. Троїцька Т.С. Методологічна готовність до управління педагогічним процесом та розвиток рефлексивного мислення майбутнього педагога [Електронний ресурс] / Т.С. Троїцька, А.В. Фокшек. – Режим доступу: http://lib.mdpu.org.ua/nvsp/articles/2009/09_03ttsfav.pdf

11. Хомич Л.О. Система психолого-педагогічної підготовки вчителя початкових класів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти” / Л.О. Хомич. – К., 1999. – 38 с.

Стаття надійшла до редакції 23.06.2015

УДК 784.4:78.087.68(477)

Андрій Славич, старший викладач кафедри музикознавства та фортепіано
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

РІЗДВЯНИЙ ХОРОВИЙ ЦИКЛ МИХАЙЛА ГАЙВОРОНСЬКОГО

У статті визначаються основні стилістичні ознаки хорового письма Михайла Гайворонського на прикладі різдвяного хорового циклу “Гуцульське Різдво”. Автор опирається на існуючі музикознавчі та джерелознавчі роботи з цього питання і робить власні висновки.

Ключові слова: хоровий цикл, народна пісня, хорове письмо, хорові засоби.

Літ. 5.

Андрей Славич, старший преподаватель кафедры музыковедения и фортепиано
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

РОЖДЕСТВЕНСКИЙ ХОРОВОЙ ЦИКЛ МИХАИЛА ГАЙВОРОНСКОГО

В статье определяются основные стилистические приметы хорового письма Михаила Гайворонского на примере рождественского хорового цикла “Гуцульське Різдво”. Автор опирается на существующие исследования музыковедов, источниковедов, соответствующие научные работы и делает собственные выводы.

Ключевые слова: хоровой цикл, народная песня, хоровое письмо, хоровые средства.

Andriy Slavych, Senior Lecturer of Musicology and Piano Department
Drohobych State Pedagogical University by I. Franco

CHRISTMAS CHORAL CYCLE OF MICHAEL HAYVORONSKY

The archive identifies the main stylistic features of Michael Haivoronsky choral writing on the example of Christmas choral cycle of “Hutsul Christmas”. The author bases himself on existing musicological and science of sources studies on this issue and makes his own conclusion.

Keywords: choral cycle, folk song, choral writing, coral tools.

Постановка проблеми. Гортаючи сторінки історії української музичної культури, підтверджується висновок маловідомість і забуття цілих періодів усталення і розвитку музичних жанрів, форм, системи музичних виразових засобів. Саме до цих періодів відноситься творчість Михайла Гайворонського, яка й досі є мало вивченою.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Важливе місце серед публікацій до теми дослідження мають наукові праці А. Рудницького,

Ф. Колесси, С. Людкевича, Б. Грінченка, Л. Корній, Ю. Медведика. До в'яснення обставин життя і творчості М. Гайворонського долучилися В. Витвицький, Р. Придаткевич, Ф. Шешко, Б. Кудрик, які досліджували його здобутки ще при житті композитора.

Мета статті полягає у визначенні стилістичних індивідуальних рис музичної мови М. Гайворонського, автора “Гуцульського Різдва”, надрукованого У.М.Н. у Нью-Йорку 1933 року. Нотний матеріал, вступна стаття та методичні